

НЕЗАЛЕЖНА МЕДІЙНА РАДА

Висновок № 19

щодо випусків передач «Стосується кожного» на телеканалі «Інтер» від 9 та 13 жовтня 2017 року

м. Київ

«23» жовтня 2017 р.

I. Обставини справи

1. 14 жовтня 2017 року голова Незалежної медійної ради Наталія Лигачова запропонувала розглянути питання відповідності законодавству України та професійним стандартам діяльності журналіста випусків передач «Стосується кожного», що транслювалися телеканалом «Інтер» 9 жовтня¹ та 13 жовтня 2017 року.²

2. У зв'язку з частими проблемами висвітлення участі дітей у передачах у форматі ток-шоу, а також актуалізацією обговорень у медійній спільноті питань, пов'язаних із трансляцією шкідливого для дітей контенту, Незалежна медійна рада вирішила розглянути цю справу за власною ініціативою 16 жовтня 2017 року, відповідно до пунктів 4 та 12 Положення про Незалежну медійну раду.

3. У випуску передачі «Стосується кожного», що транслювався телеканалом «Інтер» 9 жовтня 2017 року та отримав назву «Мама-дитина», розповідається історія дівчини Тетяни Лучишин із Борислава Львівської області, яка народила дівчинку Діану, коли самій Тетяні виповнилося лише 12 років. У передачі розповідається історія як Тетяни, так і її 31-річної матері Анни Лучишин, яка має шістьох (а як виявиться далі – семеро) дітей і проживає з Іваном Єрьоміним, причому першу дитину вона сама народила, коли була неповнолітньою – у віці 16 років. Можна побачити, що Анна дізналася про вагітність своєї доньки на пізніх стадіях вагітності. Також під час передачі з'ясовується, що сама Тетяна вважає батьком дитини сусідського хлопця – 18-річного Андрія. У програмі звучить інформація, що хлопець не погоджується з фактом батьківства та самостійно проводить ДНК-тест щодо встановлення батьківства дитини. Під час передачі ведучий Андрій Данилевич та запрошені до студії гості обговорюють питання, пов'язані з проблемою раннього батьківства, сексуального виховання та

¹ <https://www.youtube.com/watch?v=7vVI7sXSb74>

² <https://www.youtube.com/watch?v=6IuPbg3yYiQ>

статевого дозрівання, зокрема на прикладі випадку, що стався з Тетяною Лучишин, а також намагаються з'ясувати деталі ситуації, що відбулася.

4. У випуску передачі «Стосується кожного», що транслювався телеканалом «Інтер» 13 жовтня 2017 року та отримав назву «Мама-дитина: зізнання», продовжується висвітлення історії Тетяни Лучишин. Виявляється, що ДНК-тест, проведений сусідським хлопцем Андрієм, показав негативний результат і виявив, що він не є батьком Діани. Після цього підозра щодо батьківства падає на родичів Тетяни: її вітчима Івана Єрьоміна, рідного брата – 15-річного Володимира, а також брата за батьковою лінією (і двоюрідного брата за маминою) – 17-річного Віктора Димйона; усі ці чоловіки з'являються у студії. Запрошені гості висувують свої здогадки щодо батьківства Діани, спираючись на емоційні реакції чоловіків у студії. Ближче до кінця передачі у студію з таємної кімнати, де вона зізналася психологові про те, хто є батьком, виходить Тетяна й стверджує, що батько її дитини знаходиться у студії. Перед закінченням ефіру в чоловіків та Тетяни беруть мазки для проведення ДНК-тесту на встановлення батьківства щодо Діани. Ведучий Андрій Данилевич анонсує третій випуск передачі, під час якого глядачі мають дізнатися результати ДНК-тесту.

II. Регулювання

1. Конституція України

Стаття 34. Кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань.

Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати й поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір.

Здійснення цих прав може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету й неупередженості правосуддя.

2. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод (Європейська конвенція з прав людини)

Стаття 8. Право на повагу до приватного і сімейного життя

1. Кожен має право на повагу до свого приватного і сімейного життя, до свого житла і кореспонденції.

2. Органи державної влади не можуть втручатись у здійснення цього права, за винятком випадків, коли втручання здійснюється згідно із законом і є необхідним у демократичному суспільстві в інтересах національної та громадської безпеки чи економічного добробуту країни, для запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб.

Стаття 10. Свобода вираження поглядів

1. Кожен має право на свободу вираження поглядів. Це право включає свободу дотримуватися своїх поглядів, одержувати і передавати інформацію та ідеї без втручання органів державної влади і незалежно від кордонів. Ця стаття не перешкоджає державам вимагати ліцензування діяльності радіомовних, телевізійних або кінематографічних підприємств.

2. Здійснення цих свобод, оскільки воно пов'язане з обов'язками і відповідальністю, може підлягати таким формальностям, умовам, обмеженням або санкціям, що встановлені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадської безпеки, для запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я чи моралі, для захисту репутації чи прав інших осіб, для запобігання розголошенню конфіденційної інформації або для підтримання авторитету і безсторонності суду.

3. Закон України «Про телебачення і радіомовлення»:

Стаття 6. Неприпустимість зловживання свободою діяльності телерадіоорганізацій

2. Не допускається використання телерадіоорганізацій для:

- поширення інформації, яка порушує законні права та інтереси фізичних і юридичних осіб, посягає на честь і гідність особи.

Стаття 62. Захист суспільної моралі та забезпечення прав неповнолітніх і юнацтва

3. У програмах та передачах телерадіоорганізації не мають права без письмової згоди батьків або осіб, що їх замінюють, а також відповідних правоохоронних органів розголошувати будь-яку інформацію, яка може сприяти ідентифікації особи неповнолітнього правопорушника.

4. Кодекс етики українського журналіста³

18. Журналіст має бути особливо обережним при висвітленні питань, пов'язаних із дітьми. Журналіст та редактор повинні мати обґрунтовані підстави для висвітлення приватного життя неповнолітньої особи (осіб) та дозвіл на це від її батьків чи опікунів. Неприпустимим є розкриття імен неповнолітніх (або вказування ознак, за якими їх можна розпізнати), які мали відношення до протизаконних дій, стали учасниками подій, пов'язаних із насильством.

III. Оцінка дотримання законодавства та професійних стандартів діяльності журналіста

1. Актуальною проблемою українського медійного простору продовжує залишатися розквіт ток-шоу гостросоціальної тематики, на яких постійно обговорюються чутливі для суспільства теми з особистого життя: випадки насильства в родині і не тільки, статеві злочини, розділені родини, аборти, спроби самогубств тощо. Через достатньо загальне регулювання в цій сфері, низка мовників вдається до надмірно показового висвітлення цих тем, не зважаючи на дотримання прав учасників передачі, зокрема їх права на повагу до приватного життя,

³ <http://www.cje.org.ua/ua/code>

гарантованого, з-поміж іншого, статтею 8 Європейської конвенції з прав людини. Для загострення конфліктності, а також підвищення рейтингів передач, частим є залучення дітей до участі у таких шоу – адже тематика спалюженого дитинства завжди викликає інтерес аудиторії, звертаючись до інстинктів глядачів. При цьому, попри потенційну відразу до подібних передач із точки зору смаку та стилю, варто пам'ятати, що захист має надаватися не лише інформації та ідеям, які сприймаються позитивно або розглядаються як необразливі чи залишають аудиторію байдужою, а й тим ідеям, які ображають, шокують або турбують (п. 87 рішення Європейського суду з прав людини у справі *Pentikainen v Finland*).⁴

2. Суспільна дискусія зі згаданих питань привела більшість представників медійного сектору, включно з мовниками та регулятором, до потреби в діалозі за участі всіх стейкхолдерів у сфері напрацювання єдиних правил виробництва передач, в яких учасниками є діти. Такий діалог, зокрема, став поштовхом до прийняття *Спільного акту узгодження №1 «Захист дитини, яка зазнала сексуального насильства, при залученні до медіавиробництва»*⁵, що містить низку якісних положень щодо захисту дитини, але не був підписаний представниками медіагрупи «Інтер». Зокрема цим актом передбачається, що **залучення окремої дитини, яка зазнала сексуального насильства, до медіавиробництва можливе лише в разі захисту інтересів цієї дитини** за умови використання таких способів показу дитини загалом і окремого випадку зокрема, **які унеможливають ідентифікацію дитини широкою громадськістю, для збереження приватної інформації і недопущення ризику стигматизації та негативного впливу соціального оточення на подальший розвиток дитини, що зазнала сексуального насильства:**

- не називати прізвище дитини;
- не показувати обличчя - фото й відео, а також ідентифікаційні частини обличчя (такі, як очі та вуха);
- не оприлюднювати назву населеного пункту (крім міст-мільйонників), узагальнюючи до більших територіальних масштабів.

3. Незалежна медійна рада вже наголошувала у *висновку щодо змісту розважальних передач та їх анонсів на телеканалі СТБ («Один за всіх», «Битва екстрасенсів», «Хата на тата», «МастерШеф»)* (№ 12 від 14 січня 2017 року)⁶ та у *висновку щодо змісту передач «Кохана, ми вбиваємо дітей», «Я соромлюсь свого тіла», «Битва екстрасенсів», «Слідство ведуть екстрасенси», «Містичні історії» на телеканалі СТБ* (№ 18 від 9 жовтня 2017 року)⁷, що **такі теми** (зокрема, потенційно пов'язані з насильством у родині) **не слід замовчувати й толерувати в суспільстві, а отже національні медіа мають їх висвітлювати, й це є внеском**

⁴ <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-158279>

⁵ <http://detector.media/community/article/120891/2016-11-24-telekanali-pogodili-spilni-pravila-visvitleniya-temi-seksualnogo-nasilstva-nad-ditmi/>

⁶ <http://mediarada.org.ua/case/zmist-rozvezhalnyh-peredach-ta-jih-anonsiv-na-telekanali-stb-odyn-za-vsiv-bytva-ekstrasensiv-hata-na-tata-mastershef/>

⁷ <http://mediarada.org.ua/case/zmist-peredach-kohana-my-vbyvajemo-ditej-ya-soromlyus-svooho-tila-bytva-ekstrasensiv-slidstvo-vedut-ekstrasensy-mistychni-istoriji-na-telekanali-stb/>

у публічні дебати всередині суспільства. Водночас, це не звільняє медіа від дотримання норм законодавства, професійних та етичних стандартів журналістики, а також прав людей, що беруть участь у виробництві подібних передач.

4. В обох випусках передачі «Стосується кожного», які є предметом розгляду в цій справі, розповідається історія 12-річної (тобто неповнолітньої) дівчини Тетяни Лучишин, що стала матір'ю у своєму ранньому віці. Попри це, немає інформації щодо набуття дівчиною повної цивільної дієздатності, попри відповідну можливість, передбачену ст. 35 Цивільного кодексу України. З цього можна зробити висновок, що згоду на участь дитини в передачі надавала її мати – Анна Лучишин. Із її уст у передачі від 9 жовтня 2017 року також лунає фраза, що пані Анна «приїхала на передачу захистити свою 12-річну дитину, яка недавно стала мамою» (00:07-00:13).

Питання, пов'язані з наданням батьками згоди на участь їхньої дитини в передачі, вже піднімалися Незалежною медійною радою у висновку щодо змісту передач «Кохана, ми вбиваємо дітей», «Я соромлюсь свого тіла», «Битва екстрасенсів», «Слідство ведуть екстрасенси», «Містичні історії» на телеканалі СТБ (№ 18 від 9 жовтня 2017 року)⁸. Як і в попередній справі, Незалежна медійна рада усвідомлює, що, з огляду на участь дитини в передачі разом із матір'ю та неповну цивільну дієздатність такої дитини, згода на розголошення відповідної інформації про дитину, відповідно до ч. 5 ст. 10 Закону України «Про охорону дитинства», найпевніше була надана її законним представником; **проте важко стверджувати, що така дія вчинена в найкращих інтересах дитини – ключовій категорії у сфері захисту прав дитини, передбаченій у ст. 3 Конвенції про права дитини.**

Зважаючи на повідомлення у ЗМІ, таку згоду надано задля отримання матеріальної вигоди.⁹ Хоча така практика не заборонена українським законодавством, вона є шкідливою, адже після підготовки та підписання відповідних контрактів учасники передач отримують суттєвий ризик підпасти під тиск зі сторони авторів та редакторів програми.

5. Питання балансу приватності дитини та свободи вираження поглядів медіа Європейський суд із прав людини розглядав у справі *Krone Verlag GmbH v Austria*,¹⁰ що стосувалася публікації зображень дитини, а також низки персональних даних про неї, у австрійській газеті *Kronen Zeitung* в контексті судового процесу щодо встановлення опіки над дитиною при розлученні батьків. У пункті 55 рішення Суд відзначив, що хоча матеріали, які стосувалися справи щодо встановлення опіки над дитиною, безумовно, підняли публічну дискусію, однак **оскільки ані дитина, ані її батьки до того не були публічними особами, не можна вважати, що розкриття особи дитини було необхідним для розуміння деталей справи.** Саме тому, на думку Суду, для газети була прийнятною підготовка матеріалу зі згаданої тематики, однак

⁸ <http://mediarada.org.ua/case/zmist-peredach-kohana-my-vbyvajemo-ditej-ya-soromlyus-svooho-tila-bytva-ekstrasensiv-slidstvo-vedut-ekstrasensy-mistychni-istoriji-na-telekanali-stb/>

⁹ https://zaxid.net/12richna_porodillya_z_mamoyu_pidpisali_kontrakt_pro_uchast_u_shou_na_telekanali_inter_n1437632

¹⁰ <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-111526>

неприйнятним було розкриття ідентичності дитини, інтимних деталей про її життя, а також публікація фотографій, за допомогою яких дитину можна було б ідентифікувати.

6. На думку Незалежної медійної ради, у цьому випадку, попри інтерес до ситуації, телеканал **«Інтер» був зобов'язаний утриматися від деталізації інформації про Тетяну Лучишин та забезпечити її приватність**, зокрема шляхами, згаданими вище в Спільному акті узгодження №1. Варто зважати, що в рамках передачі не лише просто показується обличчя 12-річної Тетяни та її кількомісячної доньки Діани; окремо демонструються відеосюжети з розповіддю породіллі про перебіг вагітності (див. передачу від 9 жовтня 2017 року, 19:54-20:37), розпитується інформація про початок її місячних (там само, 20:37-21:50), деталі про кесарів розтин від представників лікарні (там само, 24:09-24:48), розповідь від Анни Лучишин про деталі її розмови з Тетяною щодо сексуального життя останньої (див. передачу від 13 жовтня 2017 року, 06:25-08:18), деталі щодо вигодовування Діани Тетяною (там само, 18:47-19:08) тощо.

Окрім того, що показ цієї ситуації на загальнонаціональному телеканалі збільшив аудиторію, яка знає про ситуацію, з локальної (невелике містечко на Західній Україні) до загальнонаціональної, при трансляції цих програм не було зважено на потребу убезпечити 12-річну дитину від подальших кпинів зі сторони однолітків і населення в цілому. В рамках передачі вже дається інформація про стигматизацію дитини у школі, до якої Тетяна не хоче повертатися (див. передачу від 9 жовтня 2017 року, 26:50-27:07), шельмування її як «проститутки» зі сторони сусідів (там само, 28:42-29:05). Важко зрозуміти, яким чином дитину можна убезпечити від збільшення негативної реакції в її сторону в майбутньому через опублікування деталей її випадку.

7. Передача 13 жовтня 2017 року повноцінно присвячена обговоренню того, хто з її чоловіків-родичів є батьком. Протягом передачі неодноразово від усіх учасників (Анни, Тетяни Лучишин, Івана Єрьоміна, гостей студії тощо) йдуть твердження про те, що вони знають, хто є батьком, але не скажуть цього. Запрошені до студії гості намагаються своїми питаннями спровокувати вітчима на визнання власного батьківства; звучать різноманітні натяки й на те, що батьком дитини може бути хтось із її братів. Сама Тетяна згодом каже, що батько її дитини присутній у студії, однак не розкриває його імені (див. 1:13:34-1:14:08). Ба більше, запрошені до студії гості, серед яких Ольга Сумська, стверджують, що Тетяна не має боятися докорів, а використовувати свою популярність, отриману завдяки ситуації (див. 1:14:40-1:15:08). Андрій Данилевич окремо анонсував і третій випуск передачі, де буде оприлюднено результати ДНК-тестів двох братів та вітчима Тетяни Лучишин. **Такий шлях подачі інформації може свідчити про намір створити сенсацію та розтягнути сюжет, «жовтий» за своєю природою, для здобуття більшої аудиторії та прибутків із цієї історії.**

8. Хоча питання вчинення насильства при статевому акті, внаслідок якого Тетяна Лучишин завагітніла, не піднімається в передачах (ба більше, зі слів героїв, існує вірогідність взаємної згоди щодо статевого акту з 11-річною дитиною), постає питання кримінальної відповідальності за вчинене діяння. Варто звернути увагу на те, що діяння, про яке йдеться в передачі, може мати ознаки злочину, передбаченого ч. 1 ст. 155 Кримінального кодексу України

(статеві зносини з особою, що не досягла статевої зрілості); а щодо вітчима Івана Єр'оміна – ч. 2 ст. 155 Кримінального кодексу України.

Із огляду на це, автори передачі мали би забезпечити також і належну приватність осіб, які можуть із часом стати підозрюваними в рамках кримінального провадження. Хоча під час передачі жодного разу не вказується на пряму, хто саме може бути підозрюваним, лише одного разу ведучий Андрій Данилевич згадує про таємницю слідства (див. передачу від 13 жовтня 2017 року, 42:46-42:50). Якщо про згоду родичів Тетяни Лучишин, які з'являються в передачі від 13 жовтня 2017 року і в яких беруть мазок для тесту ДНК, на участь у трансляції програми, вочевидь, можна стверджувати, то поведінка сусідського Андрія (див. передачу від 9 жовтня 2017 року, 25:48-26:05) свідчить про його небажання зніматися в передачі. У той же час, його обличчя не приховано, що є **втручанням у його приватне життя** (див. пункти 40-44 рішення Європейського суду з прав людини у справі *Khmel v Russia*).¹¹

Понад те, брат Тетяни Володимир, а також Віктор Димйон є неповнолітніми (15 та 17 років). Відповідно, у разі, якщо письмова згода їхніх батьків, а також правоохоронних органів не була надана, то може постати сумнів про дотримання норми ч. 3 ст. 62 Закону України «Про телебачення і радіомовлення», що забороняє розголошувати будь-яку інформацію, яка може сприяти ідентифікації особи неповнолітнього правопорушника за відсутності відповідної згоди.

9. Із огляду на викладене вище, Незалежна медійна рада вважає, що телеканал «Інтер» при трансляції випусків передачі «Стосується кожного» від 9 та 13 жовтня 2017 року порушив вимоги абзацу чотирнадцятого частини другої статті 6 Закону України «Про телебачення і радіомовлення» з огляду на недотримання права на повагу до приватного життя низки героїв передачі, в тому числі неповнолітніх.

10. На нашу думку, окремо варто проаналізувати поведінку ведучого передачі, Андрія Данилевича. З точки зору дотримання професійних та етичних стандартів журналістики, **він мав би виявити обережність при висвітленні питань, пов'язаних із дітьми**. У передачі від 9 жовтня 2017 року він, фактично, влаштовує допит дитині, закидаючи її запитаннями («Скільки тобі було років, коли ви почали спілкуватися як дорослі люди? Він тобі подобався? Це вдома сталося? Він почав що робити? Отже, вдома нікого не було? І навіть твого брата не було? Що він робив? Він тебе бив? Умовляв? Ти взагалі розуміла, що могла стати мамою? Ти в цей момент мовчала? Можливо, ти звала на допомогу? Після того, що сталося, він ще раз приходив? Це повторювалося?»), на які Тетяна Лучишин відповідає односкладовими відповідями (див. 11:57-13:55). Можна стверджувати, що *ведучий взагалі не зважає на дотримання інтересів дитини; натомість, своїми питаннями хоче досягнути лише однієї мети: отримати більше шокуючих фактів задля подальшого обговорення їх у рамках програми*. Хоча мусив би, навпаки, зупиняти подібні питання та не давати їм лунати в рамках студії. **Ці факти дозволяють стверджувати, що в діях Андрія Данилевича є ознаки порушення професійних стандартів діяльності журналіста.**

¹¹ <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-138916>

IV. Висновки

Незалежна медійна рада вважає, що при трансляції програми «Стосується кожного» (9 та 13 жовтня 2017 року) телеканал «Інтер» порушив вимоги абзацу чотирнадцятого частини другої статті 6 Закону України «Про телебачення і радіомовлення» (**поширення інформації, яка порушує законні права та інтереси фізичних осіб**), у той час як ведучий Андрій Данилевич у випуску від 9 жовтня 2017 року **не виявив належної обережності при висвітленні питань, пов'язаних із дітьми**, чим порушив положення статті 18 Кодексу етики українського журналіста.

Результати голосування: «За» – 10;

«Проти» – 0;

«Утримуюсь» – 0.

Голова Незалежної
медійної ради

Наталія Лигачова

Секретар Незалежної
медійної ради

Ігор Розкладай

Секретар Незалежної
медійної ради

Роман Головенко